

22.5.2016

לכבוד

גב' מאיה שריר

מנהלת האגף לקליטת תלמידים עולים

רחוב דבורה הנביאה 2

בניין לב-רם, ירושלים

ובפקס: 02-5603849

לכבוד

גב' מיכל כהן

מנכ"לית משרד החינוך

רחוב שבטי ישראל 34

ירושלים 91911

ובפקס: 02-5602336

שלום רב,

הנדון: הפליית תלמידים ערבים המוגדרים כתושבים חוזרים בבחינות הבגרות

בשם מרשיי בני הזוג ה"ה סחר ואיהאב פרח, הריני לפנות אליכם בדרישה לאפשר לשני ילדיהם ולכל תלמיד ערבי המוגדר כ"תושב חוזר", להיבחן בבחינות בגרות בשאלונים בשפה הערבית ולהנגיש את מלוא ההתאמות והתוספות בבחינות הבגרות עבור תלמידים ערבים המוגדרים כתושבים חוזרים, והכל כמפורט להלן:

1. מרשיי הינם עורכי דין במקצועם, נשואים, מתגוררים בכפר יאסיף בגליל ולהם שני ילדים קטינים: ג'ורג' שהינו יליד 1999 וסמא שהינה ילידת 2003. במהלך השנים 2006 עד 2013 שהו מרשיי בארה"ב לצורך לימודים לתואר שלישי של בן הזוג בתחום המשפט המסחרי. בשנת 2013 ועם חזרת המשפחה לישראל ובשל שהותם מעל חמש שנים בחו"ל, כל בני המשפחה הוכרו ע"י המשרד לקליטת עלייה כתושבים חוזרים.

** רצ"ב תעודת תושב חוזר של בני המשפחה מטעם המשרד לקליטת עלייה.

2. לאחרונה, פנו מרשיי אל נציגי משרד החינוך באגף לקליטת עלייה בנצרת, במטרה לבחון את ההטבות להם זכאים ילדיהם במערכת החינוך וזאת במיוחד כאשר הבן ג'ורג' לומד כיום בכיתה י' ואמור להיבחן בקרוב בבחינות הבגרות.

3. אך בפנותם לנציגי משרד החינוך, גילו מרשיי למורת רוחם, כי כל התוספות וההתאמות בבחינות הבגרות השונים, הינם רלוונטיים רק במידה והתלמיד נבחן בשאלונים בשפה העברית!

4. חוזר מנכ"ל תשע"ה/2 תחת הכותרת "התוכנית הלאומית ללמידה משמעותית – החטיבה העליונה: זכויות של תלמידים עולים ותלמידים חוזרים הנבחנים בבחינות הבגרות", מעניק הטבות בבחינות בגרות בצורת תוספות זמן, תוספות ציונים והיבטנות בעל פה. לפי חוזר המנכ"ל מוגדר ג'ורג' כתלמיד תושב חוזר ברמה ב' בשל כך שלא למד לפחות 6 שנות לימוד גם אם לא

P.O. Box 8921 Haifa 31090 Israel Tel: (972)-4-950-1610 Fax: (972)-4-950-3140

חיפה 31090, ص.ب 8921 هاتف 04-9501610 فاكس 04-9503140
חיפה 31090, ת.ד. 8921 טלפון 04-9501610 פקס 04-9503140

Email: adalah@adalah.org

<http://www.adalah.org>

רצופות ואילו סמא מוגדרת כתושב חוזר ברמה א' בשל כך שהיא לא למדה בישראל 4 שנת לימוד גם אם לא רצופות. הרמה של התלמיד נקבעת בחוזר המנכ"ל לפי מספר שנות הלימוד שלא נלמדו בישראל.

5. עיון בחוזר המנכ"ל הראה, כי אכן כל ההטבות והתוספות המטיבות עם התושב החוזר, מוענקות רק אם הבחינה נערכה בשאלון בעברית. בנוסף החוזר מאפשר היבחנות בבחינות "דו לשוניות" בשפת האם ובשפה העברית כאשר הגדרת שפת האם לצורך כך איננה כוללת את השפה הערבית.

6. לנוחיותכם, להלן סיכום ההתאמות והתוספות הניתנים לתושבים חוזרים לפי הוראות חוזר המנכ"ל:

א. התאמות בבחינות הבגרות הניתנות לכל הרמות :

- היבחנות בשאלון בשפה העברית בכתב במקצועות החובה: עברית, ספרות, אזרחות, תנ"ך, היסטוריה, תושבע" מחשבת ישראל, יהדות.
- תוספת זמן של 25% למשך כל הבחינות בכתב.
- התעלמות משגיאות כתיב בהיבחנות בשפה העברית.
- הקראת שאלון הבחנה לכל הבחינות בכתב בעברית.
- שימוש במילון (גם אלקטרוני) עברית-שפת-אם-עברית בכל המקצועות והשאלונים בשפה העברית בהיבחנות בכתב, למעט לשון והבעה.
- באנגלית שימוש במילון (לא אלקטרוני) אנגלית-שפת-אם, שפת-אם-אנגלית בבחינות בכתב.
- שימוש בספר תנ"ך מלא.

כאמור, ההתאמות הניתנות לפי סעיף זה אינן כוללות שאלונים בשפה הערבית!

ב. תוספות הניתנות לתלמידים הנבחנים לאורך שנות הלימוד ובבחינות הבגרות בשאלונים רגילים :

המקצוע	תוספת עבור זכאים ברמה א'	תוספת עבור זכאים ברמה ב'	תוספת עבור זכאים ברמה ג'
בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית	10 נקודות	15 נקודות	15 נקודות
בחינת בגרות חיצונית בכל מקצוע שההיבחנות בו היא בכתב ובשפה העברית	10 נקודות	15 נקודות	15 נקודות
בחינת הבגרות באנגלית, למעט תלמידים שהגיעו מארצות דוברות אנגלית	10 נקודות	10 נקודות	10 נקודות

כאמור, גם התאמות אלו אינן כוללות שאלונים בשפה הערבית!

ג. *בחינות דו לשוניות עבור רמת ב' ו- ג'*: עבור רמה ב' ו- ג' תתאפשר היבחנות בבחינות בגרות דו לשונית בשפת האם ובשפה העברית במקצועות הבאים: תנ"ך, ספרות, אזרחות, היסטוריה, יהדות, מתמטיקה, כימיה, פיזיקה, ביולוגיה, מדע וטכנולוגיה ומדעי הטכנולוגיה. שפת האם אליה יתורגמו טופסי הבחינות הדו לשוניות הינן: אמהרית, אנגלית, צרפתית וספרדית בלבד. גם לצורך בחינות דו לשוניות אלו, הערבית אינה כלולה כשפה ראשונה, כמו העברית, לצד השפה הלועזית הנחשבת עבור התלמיד כ"שפת אם" ומבין השפות לצורך בהגדרת "שפת האם"!

ד. *היבחנות בעל פה ברמה ג'*: הנבחנים זכאים ברמה זו להיבחן בעל פה בשפה העברית בכל המקצועות למעט במתמטיקה, אנגלית ולשון והבעה. במידה והתלמיד נבחן בעל פה, הוא/היא לא יהיו זכאים לתוספת נקודות אם כי יהיו זכאים להקראת שאלון ולשימוש במלון. גם ההתאמות הניתנות לפי סעיף זה אינן כוללות בחינות בעל פה בשפה הערבית!

ה. *תוקף הזכאות להתאמות עבור תושבים חוזרים*: התלמיד יוכל להיבחן על פי הזכויות שהם היו זכאים להן בחטיבה העליונה בבחינות הבגרות במשך 10 שנים או עד גיל 23, לפי המאוחר ביניהם.

7. יוצא אפוא, כי חוזר המנכ"ל מיועד הלכה למעשה לתלמידים דוברי השפה העברית או שפות לועזיות אחרות תוך הדרת התלמידים הערבים ואי התחשבות בצרכיהם כלל זאת למרות היותם חלק מהאזרחים הערבים השייכים למיעוט לאומי בישראל ולמרות העובדה כי השפה הערבית הינה שפה רשמית בישראל.

8. הדרה זו מחריפה למעשה את הקשיים בהם נתקלים התלמידים הערבים החוזרים לספסל הלימודים בבתי ספר ערבים לאחר שלמדו מספר שנים בחו"ל. תלמידים אלו נתקלים באתגרי הסתגלות חזרה לשימוש בשפה הערבית וזאת נוסף לקשיי הסתגלות בסביבה שאינה מוכרת להם ובאתגרים ביצירת חיים חברתיים חדשים. עיון בחוזר המנכ"ל מראה, כי המטרה כפי שהיא נקבעה בחוזר המנכ"ל, מדירה ממנו כל ראייה כלפי התלמידים הערבים. לפי לשון החוזר, הרקע לאישורו הינה התחשבות בתושב החוזר בתור זה שנאלץ להתמודד עם קשיי השפה העברית, השלמת פערים לימודיים במקצועות הלימוד השונים והתמודדות עם קשיים הנובעים ממעבר בין תרבותי.

9. התעלמות והדרה זו פוגעים בכבודם של התלמידים הערבים הזכאים להטבות בבחינות הבגרות ואשר כמוהם כמו כל תלמיד מקבוצת לאום אחרת, נאלצים להתמודד עם אותם קשיים, אך בשפת אימם, הערבית. לא זו בלבד, עבור התלמיד הערבי, קשיי ההסתגלות הינם חמורים שבעתיים שכן בנוסף להסתגלות בלימודים בשפה הערבית הם נאלצים ללמוד שפה נוספת והיא השפה העברית. חיוב תלמידים אלו לעבור את הבחינות בשפה העברית על מנת לקבל את ההטבות הנ"ל, מחמירה את הפגיעה בהם.

10. כמו כן, מניעת מקבלת ההטבות שבחוזר, פוגעת בהישגיהם הלימודיים, מנמיכה את הציונים שלהם בבגרויות ביחס ליכולותיהם ובכך גם משפיעה לרעה על זכאותם לנגישות שווה ללימודי השכלה גבוהה. בהקשר זה יצוין, כי סעיף 9 לחוק זכויות התלמיד, התשס"א-2000 קובע, כי כל תלמיד זכאי להיבחן בבחינות הבגרות "במוסד החינוך שבו הוא לומד". מימוש זכות זו חייבת לאפשר גם הזדמנות שווה להתאמות הרלוונטיות בבחינות הבגרות, אחרת הוראת החוק תתרוקן מתוכן.

11. בנסיבות אלו, אין ספק כי חוזר המנכ"ל מפלה את ילדי מרשיי וכל תלמיד ערבי זכאי אחר, על רקע לאום ובאופן פסול. שכן, מקום בו מאפשר חוזר המנכ"ל לתושב חוזר לקבל את התוספות וההתאמות בבחינות הבגרות, בשפת אימם ומונע זאת לחלוטי מתלמיד ערבי, אין אלא להסיק שזאת הפליה פסולה על רקע לאום. מתן הזדמנות לתלמידים דוברי השפה האמהרית, האנגלית, הצרפתית, רוסית והספרדית ואי הענקתה לתלמידים ערבים שהם כאמור חלק ממייעוט לאומי בישראל ששפת אימם מוגדרת רשמית, מחמירה את ההפליה הפסולה נגדם. העובדה כי הפליה זו פוגעת גם בהישגים החינוכיים בבחינות הבגרות שהם הדלת העיקרית להשתלבות בחיים הבוגרים באמצעות שערי ההשכלה הגבוהה, מחמירה את הנזק שנגרם בעקבות הפליה זו.

12. בכך מנוגד חוזר המנכ"ל למטרות חוק חינוך ממלכתי – הקובע בסעיף 2(11) כי יש "להכיר את השפה, התרבות, ההיסטוריה, המורשת והמסורת הייחודית של האוכלוסיה הערבית ושל קבוצות אוכלוסיה אחרות במדינת ישראל, ולהכיר בזכויות השוות של כל אזרחי ישראל".

13. יודגש, כי ההפליה הנוצרת מחוזר המנכ"ל, מנוגדת לסעיף 5 לחוק זכויות התלמיד המעגן את עקרון איסור ההפליה במוסדות החינוך ואשר מטרתו הינה קביעת עקרונות לזכויות התלמיד ברוח כבוד האדם ועקרונות האמנה הבינלאומית לזכויות הילד; היא גם מנוגדת להלכה הפסוקה הקובעת כי הפליה על רקע לאום הינה פסולה ועל כן בלתי חוקתית. בהקשר לכך ראו קביעת בג"ץ בהרכב 7 שופטים בעניין החלטת הממשלה שסיווגה יישובים כאזורי עדיפות לאומית המזכה אותם בהטבות עתק, ואשר קבעו פה אחד כי הדרת יישובים ערבים מההטבות הינה הפליה פסולה על רקע לאום (בג"ץ 11163/03 וועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נגד ראש ממשלת ישראל, פסק דין מיום 27.2.06).

14. בנוסף, גם הדרישה לחייב את התלמידים הערבים להיבחן בשפה העברית, על מנת לקבל את ההטבות, פוגעת בחופש הביטוי שלהם ובכובדם. בהקשר זה ראו הפסיקה העליונה אשר קישרה בין מעמד השפה הערבית שהיא שפת אימו של המיעוט הלאומי הגדול ביותר בישראל לבין מימוש חופש הביטוי, הכבוד והשוויון של האוכלוסייה הערבית: בג"ץ 4112/99 עדאלה נגד עיריית תל אביב פד"י נו(5), (2002); ע"א 105/92 ראם מהנדסים קבלנים בע"מ נגד עיריית נצרת עילית, פד"י מז(5), 189 (1993) ובג"ץ 12/99 מרעי נגד סאבק, פד"י נג(2) 128 (1999).

15. הדרת התלמידים הערבים במקרה זה, מהווה גם פגיעה חריפה בשלטון החוק. שכן סימן 84 לדבר המלך במועצתו קובע כי השפה הערבית היא רשמית המחייבת, בין היתר, את משרד החינוך. כמו כן, אין אף הוראת חוק המתירה באופן מפורש למשרד החינוך לפגוע בזכויות החוקתיות. בהעדר

חוק מפורש המתיר את הפגיעה, חורג משרד החינוך מסמכותו בקביעת חזור מנכ"ל פוגעני כזה. בהקשר זה ראו בג"ץ **וועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל** שהובא לעיל, שם נקבע כי סיווג היישובים והקצאת הטבות תקציביות גבוהות היתה אמורה להיות מעוגנת בהסדר חקיקה ראשי ומשלא נעשה כן, חרזה הממשלה מסמכות ועל כן דין החלטת הממשלה להתבטל.

16. לאור האמור לעיל נבקשכם לעדכן את החוזר באופן מיידי באופן שיאפשר לילדי מרשיי ולכל תלמידי ערבי זכאי עפ"י החוזר להיבחן בשפה הערבית לצורך קבלת ההטבות שבחוזר וכן לערוך את כל ההתאמות שפורטו לעיל באופן שיוגשו לתלמידים הערבים.

נודה להתייחסותכם המיידית בטרם נפנה לערכאות.

בכבוד רב,

סאוסן זהר, עורכת - דין